מאי רביע רביע דתחומא · קסבר דאין מגרש לקרנות ורב אשי סבר דאדרבה אין מגרש אלא לקרנות ולא לתחומין (ומה שפרש"י דרב אשי איירי במתא דתרי אלפי לא נהירא דבכל עיר בקרנות הוי מגרש רביע) : **כל** אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא · ואין החשבון מכוון שאם תחתוך טבלא של עשר על עשר שתי וערב יהיו בה ד' טבלאות של ה' על ה' ועשה ריבוע בפנים שילך באלכסון של ארבע טבלאות תמצא בריבוע הפנימי נ' אמות על אמה שהרי הוא אליו

י' על י'

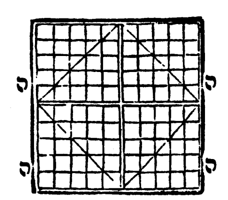

של חיצון שהוא ק' ואם אין באלכסון של ה' אלא (ג) כמו שעולה בחשבון אמתא ותרי חומשי באלכסונא אז לא היה לו להיות בריבוע הפנימי אלא מ"ט אמות על אמה כדין ז' על ז' והאלכסון נמי של ריבוע הפנימי לא היה לו להיות עשר אלא ט' אמות וד' חומשין אלא יש מעט יותר מאמתא ותרי חומשי באלכסונא : **רב** הונא אמר נותנין קרפף לזו וקרפף לזו · נראה לר"י דדוקא בשתי עיירות נותנין קרפף לזו וקרפף לזו לרבנן דכמו שלר"מ עיר דוקא דהא קרא קדריש ה"ה לרבנן דב' עיירות דוקא אבל עיר ובית אין נותנין להם שני קרפיפות אלא דוקא אם הוא תוך שבעים אמה ושיריים לעיר מתעברת לעיר וכן אם יש בית אחר תוך ע' אמות ושיריים לאותו בית של עיר אחת יכולין לעשות בורגנין כמו שירצו כדאמר בעושין פסין (לעיל דף כא·) אתיתו מברכיש לבי כנישתא דדניאל דהוו תלתא פרסי כו' אמאי סמכיתו אבורגנין כי נפק (ד)אחוי ליה מתוותא דמבלען בתוך ע' אמה ושיריים והשתא אתי שפיר הא דבשמעתא דא"ל רב ספרא לרבא הני בני אקיספון דמשחו להו תחומא מהאי גיסא דהרדיר הא מפסקא דיגלת דהוו טפי מקמ"א אמות ושליש השתא מזכיר שליש וקמ"א אמה דהוי ב' קרפיפות משום דאיירי בב' עיירות וגבי רבא נקט דאחוי ליה אטמהתא דשורא דמבלען תוך תחום בשבעים אמה ושיריים דלחבר לעיר צריך שיהיה תוך ע' אמה ושיריים ונראה דאפי' בית ובית בלא עיר נותנים להם קרפף אחת לשתיהן דאי לא תימא הכי עיר שאין לה חומה במה יתחברו כאחת אם לא ע"י שמובלעים יחד תוך ע' אמה ושיריים דאין סברא להצריך שיגעו זה לזה ולפ"ז לרבי חייא בר רב דאמר קרפף אחד (ה) לשתיהן לאו דוקא הא דקאמרי רבנן ב' עיירות דהוא הדין בית ובית אלא אגב דנקט ר' מאיר עיר אחת נקטי רבנן ב' עיירות והא דתניא בריש

סוכה

דל ארבע דתחומין וארבע דקרנות כמה הוי? תמניא, תילתא הוו! מי סברת ברבועא קאמר, בעיגולא קאמר, כמה מרובע יתר על העגול רביע, דל רביע, פשו להו שיתא ושיתא מכ"ד ריבעא הוי. רבינא אמר מאי "רביע", רביע דתחומין רב אשי אמר מאי "רביע" רביע דקרנות, אמר ליה רבינא לרב אשי והא "סביב" כתיב! מאי "סביב" סביב דקרנות ודאי לא תימא הכי גבי עולה דכתיב °וזרקו (בני אהרן) את הדם על המזבח סביב ה"נ סביב ממש אלא מאי "סביב" סביב דקרנות, ה"נ מאי "סביב" סביב דקרנות. א"ל רב חביבי מחוזנאה לרב אשי והא איכא מורשא דקרנתא? במתא עיגולתא, והא ריבעוה? אימור דאמרינן חזינן כמאן דמרבעא, רבועי ודאי מי מרבענא. אמר ליה רב הנילאי מחוזנאה לרב אשי מכדי *כמה מרובע יתר על העגול רביע הני תמני מאה, שית מאה ושיתין ושבע נכי תילתא הוי? אמר ליה ה"מ בעיגולא מגו רבוע' אבל באלכסונא בעינא טפי דאמר מר *כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא : **מתני'** *נותנין קרפף לעיר דברי רבי מאיר וחכ"א לא אמרו קרפף אלא בין שתי עיירות, אם יש לזו שבעים אמה ושיריים ולזו שבעים אמה ושיריים עושה קרפף את שתיהן להיות אחד וכן ג' כפרים *המשולשין אם יש בין שנים חיצונים מאה וארבעים ואחת ושליש עשה אמצעי את שלשתן להיות אחד : **גמ'** מנא הני מילי? אמר רבא דאמר קרא °מקיר העיר וחוצה אמה, תורה תן חוצה ואחר כך מדוד : וחכ"א לא אמרו וכו' : איתמר *רב הונא אמר נותנין קרפף לזו וקרפף לזו חייא בר רב אמר קרפף [א'] לשתיהן, תנן וחכמים אומרים לא אמרו קרפף אלא בין ב' עיירות תיובתא דרב הונא? אמר לך רב הונא מאי קרפף תורת קרפף ולעולם קרפף לזו וקרפף לזו ה"נ מסתברא מדקתני סיפא אם יש לזו ע' אמה ושיריים ולזו ע' אמה ושיריים עושה קרפף(א) לשתיהן להיות אחת שמע מינה, לימא תיהוי תיובתיה דחייא בר רב? אמר לך חייא בר רב

הא

ויקרא א · במדבר לה

דל · לצורך מגרש ד' מן התחומין שהרי אלף לכל צד להלן(ב) העיר ועל פני העיר אלף הוא דהוי כמדת העיר הרי אלף על אלף מגרש לכל צד וכן לקרנות הא תמניא : **כמה מרובע יתר כו' ·** לפי שחשבת בעיר מרובעת הוצרכת על כרחך לתת מגרשיה בריבוע סביב לפיכך עלו לשמונה אלפים חשוב העיר עגולה ומגרשי' עגולין והרי הן ג' אלפים על ג' אלפים עגולין ואילו היו מרובעין הוו ט' א' למגרש והתשיעי לעיר עכשיו שהכל עגול נתמעט רביע העיר ורביע המגרש : **ופשו להו שיתא מגרש ושיתא מכ"ד ·** הניתנין ללוים לבד העיר ריבעה הוי שאע"פ שיסוב העיר עגולה ומגרשיה עגולין מ"מ לענין חלק הלוים ולענין תחומי שבת אנו מוסיפין להם ריבוע ונותנין לה תחומין אלף רוחב למדת העיר לכל צד והאורך אלפים וקרנותיהן למלאות פגמיהן אלפים על אלפים הרי סך הכל ה' אלפים על ה' אלפים מרובעין אלפים תחום לכאן ולכאן והעיר אלף בינתים דהוו להו תחומין תמניא וקרנות שיתסר נמצא מגרש רביע התחומין והקרנות : **רבינא אמר ·** לעולם כדמעיקרא במתא מרבעתא ובתרי אלפי אתרי אלפי דהוו להו תחומין שיתסר וקרנות שיתסר ומגרש מנייהו תריסר ומאי "רביע" דקתני, "בתחומין", דקאמר נמצא מגרש דתחומין רביע דתחומין וקרנות דמגרש דתחומין תמניא כדאמרינן מעיקרא והוא ריבעא דתלתין ותרין : **רב אשי ·** נמי כרבינא מוקי לה במתא מרבעתא דתרי אלפי אתרי אלפי ומאי נמצא מגרש רביע דקתני ה"ק מגרש דקרנות הוי רביע דקרנות דשיתסר דקרנות הוי רביע המגרש : **והא סביב כתיב ·** בקרא גבי מגרש ותנא כי רהטא דקרא נקט ותנא : ל"א רב אשי ס"ל דאין נותנין מגרש אלא לקרנות העיר אלף על אלף הלכך לעולם בין העיר גדולה בין העיר קטנה מגרש שלה רביע [דלעולם] הקרנות שיתסר ומגרש ד' : **והא איכא מורשא דקרנות ·** למאי דאמרן לעיל כמה מרובע יותר כו' דמדדינן מגרש בעיגולא וקשיא ליה לרב חביבא כיון דתניא מרבע את העיר הרי היא מרובעת וכי יהבת מגרש בעיגול אלף סביב לה כמלאו קרנות העיר אוכלין בתוך המגרש ואין כנגד הקרנות אלף מגרש : **במתא עגולתא ·** דלית לה מורשא דקרנתא : **אימור דאמרינן חזינן כמאן דמרבעא ·** לענין להוסיף לה תחומין בין להילוך שבת בין לענין נתינת לוים אבל רבועי ודאי לא מרבענא כלום הוספנו בתים בתוספת ריבועא שימעטו את טי המגרש : **הני ח' מאות ·** בתמיה דקתני לעיל כמלאו תחומין משתכרין במה שהנחנו טבלא באלכסון ח' מאות אמה' והלא אין עודף האלכסון אלא מפני הריבוע דדבר עגול אין לו אלכסון והמרובע יש לו אלכסון וכמה מרובע יותר על העגול רביע, ורביעתא אייתו עלה מלבר שהוא חלק שלישי מלגו : **והני שית מאה ושיתין ושבע נכי תילתא דאמתא הוו ·** דהיינו תילתא דאלפים : **ה"מ ·** הוא דרביע יותר עליו לא ה"מ בעיגולא דנפיק מגו ריבוע' כי אמרינן רביע ה"מ בעלמא כל היכא דאיירי בעגול הנעשה מתוך המרובע זה הריבוע יותר על העגול שאנו עוסקין במדת החלל כולו כמה נשכר כל החלל בתוספת זו בין בהיקיפו בין בחללו לא נשכר אלא רביע שהרי עיר עגולה אלפים הקיפה ו' אלפים כדילפינן בפ"ק (דף יד:) מוקו שלשים באמה יסוב אותו וגו' ועיר מרובעת היקיפה ח' אלפים וכן למדת חללה אם באת לחלק התוספת לפי חשבון לכל העיר לא רבתה המדה על מה שבתחילה אלא רביע דהכי קים להו לרבנן שהמרובע יותר על העגול רביע : **אבל באלכסונא ·** כלומר אבל כאן שאנו עוסקין לידע כמה ניתוסף הילוך האלכסון בשביל רבוע זה שהוספנו איכא טפי מרביע לפי שכל הרבוע הזה שהוספת נתנו לקרנותיה ולא נשתכרו בו אמצעי העיר כלום שמתחילה אלפים ועכשיו אלפים והשכר הזה רובו לאורך של קרנות ומיעוטו לסמוך להן מכאן ומכאן לפי האלכסון יותר על הרבוע : **מתני' נותנין קרפף לעיר ·** כשבא למדוד התחומין אין מודדין מן החומה אלא מרחיק ע' אמה ושיריים כחצר המשכן ומתחיל למדוד : **קמ"א ושליש אמה ·** היינו ב' קרפיפות : **להיות אחת ·** והיוצא ללכת דרך חברתה הולך לה מודד מחומת חברתה והולך : **וכן ג' כפרים המשולשין ·** מפרש בגמרא : **גמ' מן תורה ·** קרפף

הא

[לעיל יד: וש"נ]

[לקמן עו: סוכה ח. ב"ב קא:]

[עי' תוספות בכורות נד. ד"ה שיהו משולשין]

[לעיל נה:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולזו שבעים אמה ושיריים עושה קרפף את שתיהן להיות אחת ש"מ :
(ב) רש"י ד"ה דל לצורך וכו' להלן מן כעיר :
(ג) תוס' ד"ה כל אמתא וכו' ואם אין באלכסון של ה' אלא שבע אמות כמו שעולה :
(ד) ד"ה רב הונא וכו' אבורגנין כו' נפק ואחוי ליה מתוותא דמבלען וכו' מהאי גיסא דהרדיר כו' והשתא כו' השתא מזכיר רב ספרא קמ"א אמה ושליש וכו' ב' וכו' אטמהתא דשורא דמבלען בתוך ע' אמה ושיריים כצ"ל ותיבת תחום נמחק :
(ה) בא"ד דאמר קרפף אחד לשניהם כה דקאמרי רבנן שתי עיירות לאו דוקא דהוא הדין בית :

כד א מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שצח סעיף ה :
כה ב מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם ס"ו :

◆

רבינו חננאל

משכחת לה נמי במתא דהיא אלפא אאלפא כו' אביי נמי על הדרך הראשונה שחשבנו א' לשמועה · מיהו אביי לא חשב חשבון מדידת העיר בכלל אלא התחום והקרנות בלבד. וכך פירושו העיר היא אלף על אלף תחומיה מכל צד אלפים ארך ברוחב אלף כמדת העיר נמצאו תחומיה בד' רוחות אלפים על אלף לכל רוח שמונת אלפים אמה אבל הקרנות הן בכל קרן אלפים על אלפים. כיון שבמזרח אלפים ובצפון אלפים צריך מבלא אלפים על אלפים למלאות מקום הקרנות מד' זויות הלכך קרנות כולהו כמה הוו ט"ז אלף נמצאו הקרנות והתחום כ"ד אלפים אמה ומגרש סביבות העיר ד' אלפים אמה ומן הקרנות ד' אלפים נמצא הכל ח' אלפים (בסר) [חסר] מהן (הרביע) [הריבוע] אלפים אמה נשארו ו' אלפים נמצאו ו' אלפים (כ"ד) [מכ"ד] אלף של תחומין ושל קרנות [ריבעא הוי]. רבינא אמר מאי רביע דתחומין רבינא דברי אביי [קמפרש]. וה"ק לא תימ' דאביי דאמר משכחת לה במתא דהיא אלפא אאלפא בהדי אלפא במתא קאמר*) אלא בר ממתא. ומאי רביע. רביע דתחומין הוא דקאמר. בא רבא לפרק דרך אחרת וא' האי דקתני נמצא מגרש רביע רביע דקרנות כי לעולם הקרנות הן י"ו אלף ומגרש הקרנות אלף מכל קרן שהן ד' אלפים נמצא לעולם מגרש הקרנות(ריבעם)[רביע]. והאי דכתיב אלף אמה סביב דקרנות כדכתיב וזרקו את הדם על המזבח סביב. והוא סביב הקרנות ואחרי שהשלשה פי' דברי ר' אליעזר בר' יוסי הגלילי חזור להקשות על הא דתניא נמצאת העיר משתכרת ת' אמה לכאן ות' אמה לכאן. והא איכא מורשא מורשא דקרנתא דעדיפי טפי מהאי שיעורא כדאמרינן בכל אתרא בעינן טפי משום מורשא דקרנתא. ודחינן הכא במאי עסקינן במתא עגילתא ואקשינן והא (דבעינן ד') [ריבעוה]. ופרקינן אימור דאמרינן כו'. אלא הוספנו על זו העיר זה השיעור. ואקשינן מכדי עגילא הוא כדאמרת ואוספינן עלה כדי ריבועא מאבראי שיהא הוא ורבועו דכמה (מרבעה) [מרובע] יותר על העיגול רביע. כשתחשוב רביע של אלפים להיות הן ורבוען ד' כגון מאות וחמש מאות תוסיף עליהן ת"ק נמצאו הן ורבוען תרס"ו חלק ת"ק נשארו מן האלפים ת"ק וריבועם (ת"ק) [קכ"ה] מאבראי (קס"ד פחות שליש) הכל קס"ו. ות"ק תרס"ו ועל זה הדרך רביע ת"ק הנשארים מן האלפים קס"ו [קס"ו פחות שליש] נמצאו הכל אלפים ושש מאות וששים ושבע אמה פחות שליש אמה ופרקינן בריבוע הכי נמי אבל בהילוכא בעינן טפי דאמר מר כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא וכיון דהכי מסקנא דשמעתא פרישנא מרישא על הדין אורחא דפרקינן ומוקמינן לה : מתני' נותנין קרפף לעיר כו'. אתמר ב' עיירות קרובות זו לזו מערבה כנגד מזרחה של חברתה. רב הונא אמר נותנין קרפף לזו וקרפף לזו. פי' נותנין לכל אחד [שבעים אמה] ושירים. שהן בית סאתים ואם אין בין ב' עיירות הללו יתר מזה השיעור נחשבות שתיהן עיר אחת וכל אחת נותנין לו תחומה לזו במזרח חברתה ולזו במערב חברתה מחוץ לעיר הקרובה לה במאה וארבעים אמה ואחת ושליש אלפים אמה. וחייא בר רב אמר אין נותנין אלא קרפף אחד לשתיהן. ואקשינן לרב הונא ממתניתין דתנן וחכ"א אין נותנין קרפף אלא לשתי עיירות ופריק הכי קתני אין נותנין תורת קרפף אלא לשתי עיירות ולעולם שתי קרפיפות לשתיהן הכי נמי מסתברא

מדקתני

נותנים קרפף לעיר

חכמים ... נותנים קרפף בין ב' עיירות

2 קושיות על שיטת רב הונא

---

*) [דברי רבינו אלו כמו שהם הם משולל הבנה ואולי ט"ס יש בכאן ואי"ה בסוף המסכתא יבא ביאור על זה].